

TANJA GOMIRŠEK^{*}

Postelje in posteljna oprema v zapuščinskih inventarjih plemiške družine Strassoldo

IZVLEČEK

Prispevek temelji na prvi sistematični analizi zapuščinskih inventarjev članov rodbine Strassoldo ter prikazuje vrednosti in materiale, povezane s posteljami ter posteljno opremo. Bogate družine so v svojih domovih posedovale ležišča različne kakovosti in vrednosti, saj so bila namenjena tako članom rodbine kot služinčadi. Zapuščinski inventarji Strassoldov pogosto vsebujejo podrobne podatke o tem, kaj je sestavljalo posamezno posteljo in iz katerih materialov so bili njeni elementi. Na podlagi tega lahko razberemo, v kakšnih posteljah so spali pripadniki višjih družbenih slojev in kakšne so uporabljali njihovi uslužbenci, pri čemer so bile razlike pri slednjih povezane z njihovim položajem. Razmere služinčadi je mogoče primerjati z razmerami socialno razslojenega podeželskega prebivalstva, kar omogoča vpogled v stopnjo spalne kulture v drugi polovici 18. stoletja na območju Goriško-Gradiške grofije.

KLJUČNE BESEDE

Strassoldo, zapuščinski inventarji, plemstvo, posteljna oprema, materialna kultura

ABSTRACT

BEDS AND BEDDING IN THE PROBATE INVENTORIES OF THE STRASSOLDO NOBLE FAMILY

Drawing on the first systematic analysis of the Strassoldo family's probate inventories, the article presents materials and values related to their beds and bedding. Wealthy families owned beds of varying qualities and values in their homes that were intended for both family members and servants. Most of the Strassoldos' probate inventories contain detailed information regarding the structure of individual beds and the materials their elements were made of. On this basis, we can assume what types of beds were used by the nobility and their servants, with the distinctions among the latter reflecting their position in the household. Because the living conditions of the servants were comparable to those of the socially stratified rural population, the article thus also offers an insight into the overall level of sleeping culture in the County of Gorizia and Gradisca during the second half of the eighteenth century.

KEYWORDS

Strassoldo, probate inventories, nobility, beds and bedding, material culture

^{*} dr., muzejska svetnica, Goriški muzej, Kromberk, Nova Gorica, tanja.gomirsek@goriskimuzej.si

UVOD

Spanje je ena od človekovih potreb, ki so ji v različnih časovnih obdobjih posvečali večjo ali manjšo pozornost. Že v prazgodovini so arheologi odkrili preprosta ležišča,¹ ki so se s tisočletji in na različnih krajih sveta spreminjala in razvijala.² Za raziskavo plemiških ležišč od srednjega veka dalje imamo raziskovalci na voljo pisne in slikovne vi-re, medtem ko je za kmečko prebivalstvo bistveno manj podatkov. Z raziskovanjem postelj in pos-teljne opreme v plemiških bivališčih na ozemlju današnje Slovenije so se ukvarjali številni razisko-valci, vendar večinoma v okviru širših raziskoval-nih področij. Postelje in posteljna oprema se ta-ko pojavljajo bodisi v študijah bivalne kulture in družbenih procesov bodisi v raziskavah slogovnih značilnosti posameznih obdobj ali v predstavi-tvah opreme izbranih plemiških rezidenc.³ Pose-bej velja izpostaviti analize materialne kulture, ki so jih opravili Marko Štuhec, Bogdan Šteh, Maja Lozar Štamcar in Maja Žvanut. Bogdan Šteh⁴ spal-nice in njihovo opremo obravnava v kontekstu raziskovanja vsakdanjega življenja plemstva. Raz-iskovalno delo Maje Lozar Štamcar je povezano z zbiranjem, dokumentiranjem, interpretacijo in prezentacijo kulturne dediščine. Postelje in spal-nično pohištvo umešča v širše raziskave bivalne kulture plemstva⁵ oziroma v obravnavo opreme posameznih bivališč.⁶ Maja Lozar Štamcar pred-met obravnava kot nosilca družbenih, estetskih in simbolnih pomenov na presečišču umetnostne zgodovine, muzeologije, kulturne zgodovine in zgodovine vsakdanjega življenja. Raziskave Mar-ka Štuheca⁷ razkrivajo, kako so predmeti, navade in vsakdanje življenje odražali družbene odnose ter kulturne spremembe zgodnjega novega veka.

Za območje Goriške oziroma po letu 1754 Go-riško-Gradiške grofije je pomembna raziskava Christiana Witta-Döringa, ki v okviru obravna-ve baročne bivalne kulture predstavi posamezne postelje, evidentirane v zapuščinskih inventarjih goriškega plemstva.⁸ Posamezne postelje kot iz-brane pohištvene kose opisujeta tudi Tito Miotti⁹ in Luigi Ciceri.¹⁰ Na splošno lahko ugotovimo, da postelje kot pohištveni kosi v raziskavah vzbujajo manj pozornosti kakor omare, skrinje, mize, sto-li, naslanjači in pisalne mize. Spanju in spalnim navadam kot delu širše zgodovine vsakdanjega življenja, meščanske discipline, stanovanjske kul-ture in telesnih praks je namenjeno spremno be-sedilo Andreja Studna¹¹ v delu *Etnologija spalni-ce*. S posteljami so se ukvarjali tudi restavratorji, vendar predvsem z vidika obnove, ohranjanja, stilne analize in datacije predmeta kot pohištve-nega kosa.

Iz zapuščinskih inventarjev in raziskav¹² je raz-vidno, da v kmečkih domovih v prvi polovici 19. stoletja marsikje še ni bilo postelj.¹³ Tako lahko sklepamo, da so kmetje pogosto spali na klopeh in tramovih, ki so bili postavljeni poleg ognjišča v kuhinji.¹⁴ V plemiških bivališčih je bilo več le-žišč različne kakovosti in vrednosti, saj so popi-sana vsa ležišča, tako za člane gospodarjeve dru-žine in njene pomembnejše uslužbence kot tista, ki so bila namenjena preostali služinčadi. Manj pomembni služabniki so si postelje delili ali pa »so si prav tako kot kmečko prebivalstvo postlali na klopeh in številnih mizah«.¹⁵ Iz zapuščinskih inventarjev premožnih slojev prebivalstva tako lahko razberemo, ne samo v kakšnih posteljah so spali njihovi pripadniki, temveč tudi, kakšne so dobili njihovi uslužbenci. Glede na vrednosti in opise postelj služabnikov lahko ugotavljamo, kakšne je imelo kmečko prebivalstvo, saj so pos-telje v njihovih zapuščinskih inventarjih le kratko zabeležene in ocenjene.

IZBRANI VIRI

Raziskava obravnava zapuščinske inventarje družine Strassoldo, ene najstarejših in najvpliv-nejših plemiških rodbin na območju današnje

1 Dibie, *Etnologija spalnice*, str. 12.

2 Razvoj evropske postelje in spalnice ter različne tipe spanju namenjene opreme in navad v drugih kulturah je raziskal Dibie, *Etnologija spalnice*.

3 Monografija *Razkošje na podeželju*, ki obravnava pohištvo v Ptujem gradu, vsebuje katalog postelj, vendar sta tu opisana zgolj posteljno ogrodje in njegova stilna anali-za, ne pa tudi preostali inventar, povezan s posteljami in spanjem.

4 Šteh, *Zapuščinski inventarji*.

5 Lozar Štamcar, *Stanovanjsko udobje*, str. 91–129; Lozar Štamcar, *Grad kot plemiško*, str. 509–525. Podobno tudi Žvanut, ki se osredotoča na obdobje poznega srednjega in zgodnjega novega veka. V svojem raziskovalnem de-lu prikazuje tudi njihovo materialno kulturo, pri čemer predmete obravnava kot nosilce pomenov, prestiža, oku-sa in izrazov družbene moči (Žvanut, *Od viteza*).

6 Lozar Štamcar, *Stanovanjska oprema*, str. 593–597; Lozar Štamcar, *Pohištvo 18. stoletja*, str. 275–284; Lozar Štamcar, *Stanovanjska oprema dvorca Tuštanj*, str. 315–324; Lozar Štamcar, *Nekdanja pohištvena oprema*, str. 497–529.

7 Štuhec, *Rdeča postelja*; Štuhec, *Plemstvo in plemiška*, str. 355–385.

8 Witt-Döring, *Fra Nord e Sud*, str. 22–55.

9 Miotti, *Il mobile*.

10 Ciceri, *Gli antichi*, str. 1–14.

11 Studen, *Svetovi socialne neenakosti*, str. 291–340.

12 Baš, *Pohištvo na Podčetrtekovem*, str. 53; Sandgruber, *Die Anfänge*, str. 385; Segalen, *Fifteen generations*, str. 210.

13 Za obdobje baroka na Štajerskem raziskovalci ugotavlja-jo podobno. Med kmečkim prebivalstvom postelje mar-sikje niso bile dostopne (*Lust und Leid*, str. 311).

14 Gomiršek, *Gospodarska, socialna*, str. 299; Lozar Štamcar, *Stanovanjsko udobje*, str. 100.

15 Lozar Štamcar, *Stanovanjsko udobje*, str. 100.

Furlanije in Goriške.¹⁶ Rodbina je posedovala številne posesti v več kot 90 krajih na ozemlju Beneške republike in Goriške grofije. Številni pripadniki rodbine so delovali kot pomembni vojaški poveljniki, uradniki in diplomati v habsburški službi.¹⁷ Družina je razpolagala z več manjšimi in večjimi rezidencami ter zaposlovala številno služničad. Ker so bile postelje in njihova oprema dragocena in trajna dobrina, ki se je praviloma ohranjala in prenašala daljše časovno obdobje, lahko upravičeno domnevamo, da so člani družine posedovali več postelj, namenjenih tako družinskim članom kot zaposlenim. Zapuščinski inventarji so eden izmed virov, ki bralce seznanjajo s premoženjem umrlega, saj vsebujejo popis premoženja in nepremičnin v njegovi lasti. V njih najdemo bolj ali manj podrobne navedbe pohištva ter druge opreme, namenjene spanju. Postelja je bila v preteklosti, kot meni Dibie, najpomembnejši¹⁸ ter, vsaj v kmečkih gospodinstvih, najdražji¹⁹ kos pohištva. Poleg simbolnega²⁰ pomena, ki ga je imela, je bila ena od njenih osrednjih vrednosti zaščita pred mrazom.²¹ Tiste postelje, v katerih so spali premožni, pa so imele tudi reprezentativno funkcijo.²² V zapuščinskih inventarjih navadno dobimo jedrnat navedbe postelj in posteljnine z oceno njihove vrednosti. Taka je na primer navedba v inventarnem popisu grofa Mihaela Strassolda. Navedeno je, da je imel v lasti »3 postelje«, ki so bile skupaj vredne »25 goldinarjev«. ²³ Glede na to, da so bile postelje simbol blagostanja, so bile v zapuščinskih inventarjih boljše pogosto navedene na prvem mestu in opisane dokaj podrobno skupaj z žimnicami, slamnjačami, blazinami, blazinicami, pernico, odejo ter posteljnino z zavesami in razločnim okrasjem.²⁴ Popisi nas lahko seznani s tem, kakšne so bile postelje, z barvo posteljnine, kaj je posteljo sestavljalo itd. Te opise praviloma dobimo v zapuščinskih inventarjih vodilnih članov družine Strassoldo, ki so razpolagali z velikim premoženjem. Tak je med drugim podroben opis postelj v zapuščinskem inventarju grofa Rajmunda Strassolda, ki je imel »posteljno ogrodje s paviljonom iz indijane,²⁵ z žimnico, polnjeno s

konjsko žimo, odejo, polnjeno s puhom, dva (podolgovata) vzglavnika, slamnjačo, zeleno svilen prešito odejo in posteljno pogrinjalo iz brokata« v vrednosti »30 goldinarjev«. ²⁶

V analizo smo pritegnili vse zapuščinske inventarje pripadnikov plemiške družine Strassoldo, ki so ohranjeni v okviru Mestnega sodišča – Tribunale civico v fondu zapuščinskih zadev v Državnem arhivu v Gorici. Gre za inventarne popise iz druge polovice 18. in začetka 19. stoletja, torej v časovnem okviru 1761–1818. Vseh zapuščinskih zadev družine Strassoldo, ki so digitalizirane in dostopne, je 50,²⁷ od teh 19 zadev vsebuje zapuščinski inventar,²⁸ postelje in posteljna oprema pa so navedeni v štirih ženskih in sedmih moških zapuščinskih inventarjih (Tabela 1).

Tabela 1: Zapuščinski inventarji družine Strassoldo glede na spol, lastništvo postelje ter njene opreme.

	ženske	moški	skupaj
vsi	23	27	50
brez zapuščinskega inventarja	16	15	31
zapuščinski inventar	7	12	19
postelja v zapuščinskem inventarju	4	7	11

Navedbe postelj v zapuščinskih inventarjih plemičev pogosto obsegajo splošne podatke, kot jih dobimo v že raziskanem in objavljenem²⁹ zapuščinskem inventarju grofa Sigismunda Attemsa: »opremljena postelja, ocenjena na 4 goldinarje«, ali »2 posteljni ogrodji s posteljo in zavesami, vredni 9 goldinarjev«. ³⁰ Taki opisi pustijo raziskovalcem več odprtih vprašanj, in sicer ne samo, kako je bil posteljni okvir oblikovan in okrašen, temveč tudi, iz kakšne vrste lesa oziroma materiala so bila ogrodja. ³¹ Prav tako se je treba vpra-

nufakturah, zlasti v Linussijevih (D'Orlandi in Perusini, *Antichi costumi*, str. 258).

²⁶ ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Raimondo Strassoldo, 1785, b. 117, f. 294.

²⁷ Ena zapuščinska zadeva je vodena v dveh ločenih snopičih aktov, vendar gre za eno umrlo osebo in zapuščinski inventar.

²⁸ Zapuščinski inventar je priložen v 7 ženskih in 12 moških zapuščinskih zadevah.

²⁹ Gomiršek, Grof Sigismund Attems, str. 505–518.

³⁰ ASG, Tribunale civico provinciale di Gorizia, Ventilazioni ereditarie, Sigismondo Attems, 1756, b. 109, f. 271.

³¹ O stilnem razvrščanju postelj v posameznih obdobjih je veliko literature. Dejstvo pa je, da se postelje tudi v njej pojavljajo redko. Večinoma so prikazane velike reprezentančne postelje, ki najlepše odlikavajo določeno stilno usmeritev (Klatt in Himmelheber, *Die Konstruktion*, str. 129–135). Pozornost, kako je bilo oblikovano pohištvo v posameznem obdobju, je usmerjena v druge kose, na primer kredence, omare, skrinje, mize in stole. Tako je v obsežnem delu Heinricha Kreisla *Die Kunst des deutschen*

¹⁶ Geromet in Alberti, *Gorizia*, str. 256–257.

¹⁷ Czoernig, *Gorizia*, str. 596–600.

¹⁸ Dibie, *Etnologija spalnice*, str. 166.

¹⁹ Panjek, *Odprta vrata*, str. 201.

²⁰ Studen, *Svetovi socialne neenakosti*, str. 295.

²¹ Sarti, *Europe at home*, str. 119.

²² *Lust und Leid*, str. 311.

²³ ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Michele Strassoldo, 1796, b. 131, f. 315.

²⁴ Lozar Štamcar, *Stanovanjsko udobje*, str. 100.

²⁵ Bombažno platno z barvnim potiskom na eni strani. Od začetka 18. stoletja so jo izdelovali tudi v furlanskih ma-

Grb Strassoldov z nagrobnika Marcija Strassolda v cerkvi kostanjeviškega samostana (foto: Barbara Žabota, 2026).

šati, kaj je za obravnavano okolje pomenil izraz »opremljena« postelja. Z obema vprašanjema so namreč povezane velike razlike v vrednosti postelj, ki so se v našem vzorcu gibale od 30 krajcarjev do 50 goldinarjev. Navadno so bile postelje in posteljna oprema za dotično posteljo, s slednjim mislimo žimnice, vzglavja, odeje in rjuhe,³² popisane v prostorih, v katerih so bile. Zapuščinski inventarji družine Strassoldo, v katerih so popisane postelje, pa imajo v 7 primerih postelje in posteljino kot ločeni rubriki. V popisih so navedene od najdražje do najcenejše, enako tudi posteljina.³³ Nasprotno pa je bilo v zapuščinskih inventarjih kranjskega plemstva posteljno ogrodje popisano med ostalim pohištvo, posteljina pa v ločeni rubriki.³⁴

Möbels od 1145 kosov prikazanega pohištva obravnavanih 6 postelj (Kreisl, *Die Kunst*, str. 247, 465, 684, 786).

³² Odeje, rjuhe in prevleke za vzglavnike so hranili tudi ločeno, skupaj s posteljo pa je bil popisani komplet, ki je bil trenutno v uporabi.

³³ Lozar Štamcar, Stanovanjsko udobje, str. 100.

³⁴ Šteh, *Zapuščinski inventarji*, str. 79.

POSTELJE IN ŽIMNICE

Med popisanimi posteljami je opazna razlika glede na to, kateri družbeni status so imeli njeni uporabniki, plemiči, služinčad in drugi prebivalci gradu, kot denimo duhovniki. Najdražje ocenjene postelje v zapuščinskih inventarjih grofov Strassoldo so bile vredne 50 goldinarjev. Taka je postelja grofa Karla Antona Strassolda, umrlega leta 1795, ki so jo sestavljali posteljno ogrodje za dve osebi s slamnjačo iz konopljinega platna, žimnica iz modrega platna z vzorcem rož, dva vzglavnika, polnjena s konjsko žimo, modra prešita odeja z modro podlogo in volneno pregrinjalo z rumenimi rožami.³⁵ Po drugi strani postelja polkovnika Marcija Strassolda sploh ni bila ocenjena. Zapisano je le, da ima v lasti »volneno« posteljo (*letto di lana*), kar pomeni, da je imela žimnica volneno polnilo. Iz popisov je razvidno, da v domovanjih družine Strassoldo najdemo tako preproste postelje, sestavljene tako, da so na lesene trikotne podstavke (*kavalete*) postavili deske,³⁶ kot take, ki jih je tvorilo leseno ogrodje, in končno velike razkošne postelje z baldahinom – »z nebom«³⁷ ali brez njega (Tabela 2). Baldahinske postelje so skupaj z zavesami omogočale zasebnost in varovale pred preprihom.³⁸ Pri enostavnih posteljah se poleg lesenih v manjši meri omenjajo železni podstavki. Eno od ogrodij je bilo železno,³⁹ drugo pa je imelo le železna kolesa.⁴⁰ Pri večini posteljnih ogrodij niso navedli lesa, iz katerega so bila, tista, pri katerih je ta podatek zabeležen, pa so bila iz smrekovine in bukovine. Navedene razkošne postelje so imele na vrhu baldahin ali paviljon.⁴¹ Edini omembi posteljnih zaves pojasnita, da so zelene.

Postlali so si tudi v lesenih zabojih. V enem od popisov dobimo zložljivo pomožno ležišče s kolesčki, t. i. *carriolo*,⁴² ki so ga čez dan spravljali

³⁵ ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Carlo Antonio Strassoldo, 1795, b. 129, f. 313.

³⁶ Take postelje so popisane tudi v kmečkih domovih (Gomiršek, *Bivanjska kultura*, str. 281).

³⁷ Lozar Štamcar, Stanovanjska oprema, str. 595.

³⁸ Forrest, *Starinsko pohištvo*, str. 96.

³⁹ Posamične postelje z železnimi ogrodji najdemo v grajskih inventarjih 18. stoletja (Lozar Štamcar, *Pohištvo*, str. 276). Analiza Bogdana Šteha, ki zajema inventarje kranjskega plemstva v primerljivem obdobju, je pokazala prevlado lesenih ogrodij oziroma okvirjev. Železne postelje je bilo mogoče najti v 6 inventarjih, kar je predstavljalo 6,8 % vseh postelj (Šteh, *Zapuščinski inventarji*, str. 79).

⁴⁰ Železne posteljne konstrukcije so se v večji meri razvile in prišle v uporabo konec 18. stoletja (Forrest, *Starinsko pohištvo*, str. 96).

⁴¹ Eden od dveh kosov pohištva, ki je v 18. stoletju izstopalo na gradu Strmol, je bila postelja z rdečim svilenim baldahinom (Lozar Štamcar, *Pohištvo*, str. 275).

⁴² ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Antonio Strassoldo, 1757–1781, b. 113, f. 288.

pod »glavno« posteljo.⁴³ V enem samem primeru je zapisano, da je postelja otroška, v drugem pa, da je majhna. Opredelitev, da je ogrodje pobarvano, imamo v dveh primerih, v enem pa je bil pobarvan zaboj, v katerem je bila urejena postelja. Postavlja se vprašanje, kakšnega tipa so bile postelje,⁴⁴ kjer ogrodje oziroma podstavki niso bili natančneje opredeljeni. Takih je namreč slaba tretjina postelj. Te postelje po svoji vrednosti ne izstopajo, zato sklepamo, da gre v tem primeru za standarden podstavek, ki je bil v uporabi in se ga popisovalcem enostavno ni ljubilo dodatno opisati, temveč so ga zgolj ocenili. Poleg splošnih omemb, da so postelje namenjene služinčadi, so med uporabniki postelj iz gospodarjeve družine omenjeni pokojni lastnik ali lastnica, lastnikova soproga, neporočeni bratje pokojnega ter lastnikovi otroci. Od uslužbencev in pomembnih oseb, ki so bili stalno ali občasno v bivališčih grofov Strassoldo, so kot tisti, ki so imeli svoje postelje, omenjeni sobarica oziroma sobar, duhovniki in kočijaž.

Tabela 2: Tipi postelj v zapuščinskih inventarjih družine Strassoldo.

tip postelje	število	delež (%)
ogrodje – leseno	32	29,9
ogrodje – železno	1	0,9
ni definirano	34	31,8
podstavki – leseni	22	20,6
podstavki – železni	13	12,1
drugo	5	4,7
skupaj	107	100

Polnilo žimnice je pomembno določalo kakovost in lastnosti žimnice.⁴⁵ Posamezni materiali so nudili različno stopnjo trdote in možnost čiščenja ter zagotavljali boljše ali slabše ohranjanje telesne toplote. Tudi v tem primeru dobra polovica žimnic nima zabeleženega polnila (Tabela 3). Preostala tretjina polnil je bila volnenih, četrtnina iz konjske žime, manjši del iz perja, dve pa sta bili polnjeni z govejo dlako (*vello di bue*).⁴⁶ Žimnice,

polnjene s konjsko žimo in govejo dlako, so trše in trpežnejše, dobro odvajajo vlago in dobro vzdržujejo obliko. Zato so jih pogosto namestili kot spodnjo žimnico, na katero so postavili takšno, polnjeno s perjem ali volno. Perje in volna sta bila pri višjih slojih priljubljena kot polnilo v zgornji žimnici, saj sta zagotavljala mehko in toplotno izolacijo.⁴⁷ Razvidno je, da so na boljše opremljene postelje poleg slamnjače postavili še dve žimnici drugo vrh druge.

Kot omenjeno, v popisih najpogosteje dobimo polnilo žimnic, redkeje pa material prevlek, v katere so dali polnilo. Nekaj redkih zapisov, ki pričajo o materialih prevlek, dobimo v zapuščinskem inventarju grofa Karla Antona v dvorcu v Renčah.⁴⁸ Ena od postelj je imela slamnjačo s prevleko iz »navadnega«⁴⁹ platna, prevleka žimnice pa je bila iz barhenta.⁵⁰ Iz barhenta so bili tudi vsi trije vzglavniki, tretji je imel še prišite medaljone iz indijane. Tri druge postelje so imele slamnjačo in obe žimnici iz konopljinega⁵¹ platna. Podobno je bilo v nadaljevanju. Omenja se tudi debelo tkano konopljino platno. Ugotavljamo torej, da so imele žimnice prevleke iz bombaža, lanenega ali konopljinega platna, pri slamnjačah pa je navedeno konopljino platno,⁵² ki je bilo bolj grobo in enostavno za pranje, medtem ko sta bila lan in bombaž mehkejši in zračni tkanini, ki sta prav tako trpežni pri pranju. Tudi prevleke vzglavnikov so bile iz lanenega platna. Nekatere postelje so imele tako kot v večini preostalih popisov zgolj polnilo, dve postelji pa sta imeli bombažne prevleke za slamnjače, žimnice in vzglavnike. V nekaj primerih se pri prevlekah, pa tudi vzglavnikih zgolj navaja, da je prevleka bela.⁵³ Nikjer ni mogoče zaslediti, s čim so bile polnjene »slamnjače«, ki so imele polnila različnega rastlinskega izvora:

posteljne žimnice, blazine in tapecirano pohištvo. Šlo je za grobo, dolgo in precej trdo govejo dlako, material je bil podoben konjski dlaki, le nekoliko bolj tog in manj prožen, pogosto so ga uporabljali v 18. in 19. stoletju, pa tudi še v začetku 20. stoletja, zlasti v Italiji in širšem sredozemskem prostoru (Boerio, *Dizionario*, str. 784).

47 Šteh (*Zapuščinski inventarji*, str. 80) ugotavlja, da so bile žimnice kranjskih plemičev polnjene s konjsko žimo ali perjem. Očitno je bilo volneno polnilo razširjeno na območju Goriško-Gradiške.

48 Poleg Renč je naveden inventar v Villanovi.

49 Mišljena lanena tkanina v platneni vezavi.

50 Barhent je debela, na narobni strani kosmata bombažna tkanina (*Slovenski etnološki leksikon*, str. 24).

51 *Tela canevisa* pomeni platno iz konoplje (Boerio, *Dizionario*, str. 740; D'Orlandi in Perusini, *Antichi costumi*, str. 253).

52 Laneno platno je bilo na splošno prevladujoč material za prevleke žimnic (Edwards, *Encyclopedia*, str. 136).

53 Bela barva, ki je bila znak beljenja in pranja, je bila v tem obdobju simbol čistoče in s tem premožnosti (Dibie, *Etnologija spalnice*, str. 106–107).

43 Witt-Dörning, *Fra Nord e Sud*, str. 45.

44 Iz 18. stoletja je ohranjena kmečka postelja, ki ima preprosto oblikovano vzglavje in je v kontrastu z bakrenimi okraski na dnu in nogah (Miotti, *Il mobile*, str. 11). Preprosto posteljno ogrodje z zgolj izrezljanimi nogami je ohranjeno na goriškem gradu (Ciceri, *Gli antichi*, str. 11). V nasprotju s tem preprostejšim ogrođjem so izrezljana in bogato poslikana vzglavja postelj, ki izvirajo iz plemiških bivališč (Miotti, *Il mobile*, str. 137–138).

45 Edwards, *Encyclopedia*, str. 136.

46 Goveja dlaka se je prav tako uporabljala kot polnilo za

slamo žitaric, koruzno ličkanje, listje ali posušeno ločje oziroma trstičje.⁵⁴ Iz katerega materiala pa je bila v tem obdobju bela prevleka in kakšna polnila so imele slamnjace, bodo morda razkrile nadaljnje analize arhivskega gradiva.

Tabela 3: Vrste polnil v žimnicah.

polnilo	število	delež (%)
volna	48	34,3
konjska žima	36	25,7
perje	8	5,7
nedefinirano	46	32,9
goveja dlaka	2	1,4
skupaj	140	100

POSTELJNINA

Po mnenju raziskovalke materialne kulture Raffaella Sarti je bilo število rjuh v posameznem gospodinjstvu kazalec premožnosti družine.⁵⁵ Drug kazalec premožnosti je bila uporaba bombaža za posteljino, saj se je v tem obdobju začelo njegovo uvajanje tudi v te namene.⁵⁶ Pri umrlih članih družine Strassoldo, kot je bilo že prikazano, zasledimo nekaj zapisov o bombažnih prevlekah za žimnice in vzglavnike, medtem ko popisane rjuhe praviloma niso bile izdelane iz bombaža.⁵⁷ Najpogostejše so bile lanene ali konopljine, pri čemer so se razlikovale po kakovosti: za najkakovostnejše so veljale rjuhe iz finejših lanenih oziroma konopljinih tkanin, medtem ko so izdelki iz pazderja⁵⁸ ali grobe volne sodili med najmanj kakovostne.⁵⁹ Med konopljinimi tkaninami se omenjajo navadna, fina, dvojnopolnitna in dvojnita konoplja, med lanenimi izdelki pa najdemo trinitno in dvojnito platno, kranjsko platno, slabšo laneno prejo, fino platno ter mehko, navadno in najnavadnejše platno za služabnike. Kakovost rjuh je bila dodatno označena z izrazi,

kot so »navadne«, »mehke« in »iz debele preje«. Glede na dejstvo, da je bil v tem času bombaž nov material, ki se je šele širil, lahko sklepamo, da bi ga komisija v inventarnem popisu gotovo zabeležila. Iz popisa je razvidno, da so bile najdražje rjuhe tiste iz »finega« platna,⁶⁰ okrašene s čipkami. Že rabljene so bile ocenjene na 6 goldinarjev za par,⁶¹ medtem ko je bil par novih rjuh iz »finega« trinitnega platna brez čipk ocenjen na 12 goldinarjev.⁶² Pri neuporabljenih prevlekah za žimnice in vzglavnike v večini primerov nimamo navedbe materiala. Le v enem primeru je bil zabeležen lan.⁶³ Podobno je bilo pri prevlekah za vzglavnike. V enem primeru so bile prevleke iz platna, vredne 12 krajcarjev, v drugem so bile iz mehkega platna in okrašene s čipko, vredne 15 krajcarjev. Enako vredne so bile tudi tiste iz navadnega platna in okrašene s čipko.⁶⁴

Med tipi odej in prešitih odej se pojavljajo tri osnovne različice. Najpogostejša je t. i. *coperta*, ki jo prevajamo kot posteljno pogrinjalo. Izdelana je bila iz različnih materialov, kot so potiskano laneno platno, volna, svila, bombaž, bavela,⁶⁵ damast⁶⁶ in indijana. Prešite odeje, ki so bile statusni simbol premožnejših družin, so bile večinoma svilene,⁶⁷ med prestižnejše primerke pa so sodile tudi tiste iz žameta, platna ali indijane. Nekatere so imele podlogo in obrobo. Podloga je pomenila dodatno plast tekstila na spodnji strani, medtem ko je izraz »contorno« označeval robni pas oziroma obrobo iz dodatnega blaga, ki je imela dekorativno funkcijo. Prisotnost obrobe je kazala na višjo kakovost izdelave, saj rob ni bil zgolj odrezan in sešit, temveč dodatno utrjen in estetsko oblikovan. Takšna izvedba je bila torej znak skrbnejše in kakovostnejše izdelave. Najredkeje se pojavlja *sfilzada*, ki pomeni odejo najnižje kakovosti, izdelano iz filcane oziroma valjane volne. Iz popisov je razvidno, da je služila kot pokrivalo služinčadi.

54 Geslo posteljna oprema (*Slovenski etnološki leksikon*, str. 451).

55 Sarti, *Europe at home*, str. 121.

56 Proizvodnja bombaža je bila v 18. stoletju v Evropi še skromna (Sandgruber, *Die Anfänge*, str. 277). Do 19. stoletja je bil bombaž v primerjavi z volno in lanom manj prisoten (Palač, *Dolga zgodovina*, str. 21).

57 Analiza Marka Štuheca pokaže, da so tudi na Kranjskem rjuhe pretežno izdelovali iz lanu, a so se med seboj ločevale glede na vrsto tkanja (Štuhec, *Plemstvo in plemiška*, str. 373). V inventarju ograjnega odvetnika pl. Knesenhoffa pa so popisovalci našli tudi fine damastne rjuhe (Štuhec, *Plemstvo in plemiška*, str. 374).

58 Pazder ali pezdor so oleseneli deli stebelc lanu ali konoplje, ki se pri trenju ločijo od vlaken (fran.si). Gre za tkanino iz napol odpadnega materiala.

59 Dibie, *Etnologija spalnice*, str. 67.

60 Gl. op. 49.

61 ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Raimondo Strassoldo, 1785, b. 117, f. 294.

62 ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Francesco Strassoldo, 1802, b. 144, f. 328.

63 ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Lodovica Strassoldo, 1818, b. 168, f. 359.

64 ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Carlo Antonio Strassoldo, 1795, b. 129, f. 313.

65 Bavela je tkanina iz drugorazredne svile (Cantarutti et al., *Antichi costumi*, str. 252).

66 Damast je svilena tkanina z vtkanim vzorcem (*Slovenski etnološki leksikon*, str. 74).

67 Svilene prešite odeje so bile značilen element posteljnine nekmečkih slojev, saj so jih imeli tudi tisti plemiči in plemkinje, katerih inventarji razkrivajo skromnost (Štuhec, *Plemstvo in plemiška*, str. 363).

OPREMLJENA POSTELJA PREMOŽNIH IN NJIHOVIH SLUŽABNIKOV

Kot že omenjeno, bomo na podlagi opisov postelj in posteljnine poskusili odgovoriti, kaj je sestavljalo »opremljeno posteljo« ter kakšne so bile razlike med razkošjem in skromnostjo. Dobra postelja, kot poroča Dibie, je že v srednjem veku imela slamnico, se pravi veliko vrečo, nabasano s steljo – s slamo ali suhim listjem. Na slamnico, ki so jo položili na dno postelje, so včasih položili žimnico, polnjeno z volno in bombažem, na vrh te pa še drugo, napolnjeno s perjem. Povrhu vseh so napeli rjuho.⁶⁸ Raffaella Sarti meni, da je opremljena postelja pomenila posteljo, ki je imela vse potrebne elemente, da se je v njej spalo. Na nekaterih italijanskih območjih je opremljena postelja vključevala žimnice, rjuhe, vzglavnike in odeje.⁶⁹ Podobno ugotavljamo tudi pri preučevanih zapuščinskih inventarjih. Posteljo grofa Antona Strassolda, denimo, so sestavljali slamnjača, dve žimnici, štirje vzglavniki ter svileni posteljni pogrinjalo.⁷⁰ Iz popisov je razvidno, da so posteljo poleg ogrodja ali podstavka sestavljali naslednji elementi: slamnjača, žimnica, vzglavnik, prešita odeja ter posteljno pogrinjalo. Vsaka postelja je imela eno slamnjačo, od ene do tri žimnice, od enega do dva vzglavnika, lahko tudi manjše navadne vzglavnike, eno ali dve prešiti odeji ter eno ali več posteljnih pogrinjal. Slamnjača in vzglavnik sta bila ustaljena elementa, preostale komponente in njihova izdelava pa so bile odvisne od tega, komu je posteljna oprema pripadala. V popisu Antona Strassolda ne izvemo za polnilo žimnic. Iz podobnih vrednosti v njegovi vili v Gorici popisanih in opisanih postelj pa je razvidno, da so imele polnilo bodisi iz konjske žime bodisi iz volne ali perja. Na posteljah sta bila za podporo glavi dva tipa vzglavnikov: podolgovat, ki je bil položen neposredno na žimnico in je potekal po celotnem vzglavju žimnice, ter pravokoten ali kvadraten, ki ga poznamo še danes. Med opremo postelje ni bilo rjuh, ki so bile popisane v rubriki »perilo« ali »posteljno perilo«. Če so bile popisane v rubriki perilo, so bile popisane skupaj z brisačami, prtički, prti, oblačili, namenjenimi spanju, prevlekami za žimnice, vzglavniki, ki niso bili na obstoječih posteljah itd. Za bogato opremljeno posteljo je veljala taka, ki jo je sestavljalo dobro posteljno ogrodje z baldahinom in zavesami, slamnjačo, dvema žimnicama, vsaj dvema vzglavnikom, eno ali več svilenimi prešitimi odejami in postelj-

nim pogrinjalom. Rjuhe in prevleke za vzglavnike so bile iz finega platna in okrašene s čipkami. Zgolj par takih rjuh je bil vreden več kot celotna postelja, namenjena služinčadi.

Muznik je o bivalni kulturi prebivalcev Goriške grofije konec 18. stoletja zapisal, da »so sicer ljudje z malim zadovoljni, spijo večinoma na slamnatih ležiščih, premožnejši pa imajo za svoje postelje blazine, napolnjene z volno ali natlačene s konjsko žimo«.⁷¹ Ta stavek osvetli razlike med posteljami, v katerih so spali člani plemiških družin, in tistimi, ki so jih uporabljali njihovi služabniki. V zapuščinskih inventarjih družine Strassoldo so navedena pomožna in enostavna ležišča na lesenih podstavkih ter izrabljena in stara ogrodja. Iz raziskav je razvidno, da so si posli postlali tudi na mizah in klopeh.⁷² V zapuščinskem inventarju grofa Antona Strassolda sta na primer popisani dve postelji za služabnike, ki ju sestavljajo dve slamnjači, dve vzmetnici, dva volnena vzglavnika, dve strgani pokrivali in dva para podstavkov (*kavaletov*) skupaj z deskami v vrednosti 3 goldinarjev.⁷³ Nekoliko več, in sicer 6 goldinarjev, je bila vredna postelja, »namenjena služabnikom«, ki je stala v mezaninu. Sestavljalo jo je zelo izrabljeno posteljno ogrodje skupaj s »posteljo«. Močno sta bila izrabljena tudi vzglavnik in posteljno pogrinjalo.⁷⁴ Upravnik grofa Rajmunda Strassolda je spal v lesenem zaboji, v katerem je bila »postelja za služabnike« v vrednosti 6 goldinarjev. Sestavljali sta jo »volnena žimnica in slamnjača«. Kočijaž si je postiljal kar v hlevu. Njegovo posteljo so sestavljali slamnjača s konopljinim platnom, žimnica, polnjena z volno, dva enaka vzglavnika in odeja iz filcane volne, prav tako vredni 6 goldinarjev. V pritličju v mezaninu je bila soba, namenjena duhovnikom. Tu sta stali dve posteljni ogrodji iz smrekovine, vsako za dve osebi, dve slamnjači iz konopljinega platna, dve žimnici, polnjeni s konjsko žimo, in trije vzglavniki iz istega materiala, prav tako polnjeni s konjsko žimo, četrti vzglavnik pa z volno z izrabljeno prešito odejo in strganim platnenim posteljnimi pogrinjalom za eno posteljo, vse skupaj ocenjeno na 48 goldinarjev.⁷⁵ Med umrlimi moškimi pripadniki rodbine Strassoldo so štirje posedovali opremljene hiše oziroma gospodinjstva z več posteljami. Trije so imeli le lastne premičnine v hišah sorod-

68 Dibie, *Etnologija spalnice*, str. 66–67.

69 Sarti, *Europe at home*, str. 46.

70 ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Antonio Strassoldo, 1757–1781, b. 113, f. 288.

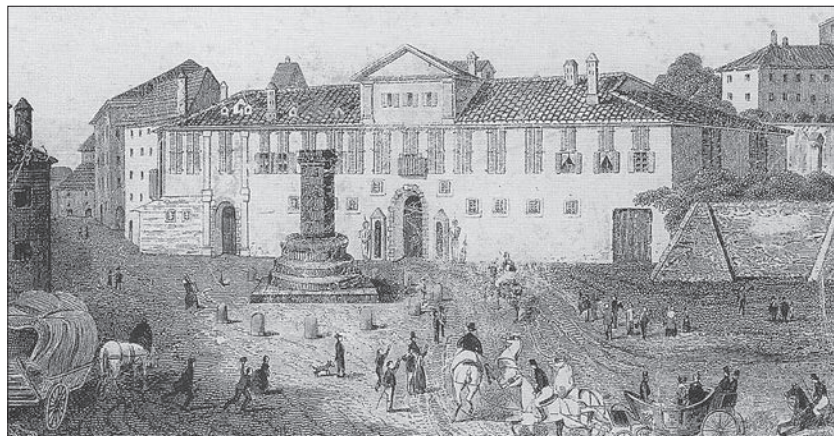
71 Muznik, *Goriško podnebje*, str. 73–74.

72 Lozar Štamcar, *Stanovanjsko udobje*, str. 100.

73 ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Antonio Strassoldo, 1757–1781, b. 113, f. 288.

74 ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Antonio Strassoldo, 1757–1781, b. 113, f. 288.

75 ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Raimondo Strassoldo, 1785, b. 117, f. 294.

Mestna rezidenca rodbine Strassoldo v Gorici na litografiji s sredine 19. stoletja (last: Goriški muzej).

nikov in temu primerno majhno število postelj. Tudi ženske niso posedovale hiš, med njihovo lastnino pa sta bili ena ali dve postelji. Med tistimi z gospodinjstvi je imel Anton v treh skupaj 27 postelj, Rajmund prav tako v treh 29, Franc v enem 19, Karel Anton pa v treh hišah 44 postelj. Glede na število popisanih postelj v posameznem gospodinjstvu lahko potrdimo ugotovitve, da so si številni služabniki delili postelje, oziroma jih glede na njihov nizek položaj med služinčadjo niso niti imeli. Razmere služinčadi so bile primerljive z razmerami kmečkega prebivalstva, znotraj katerega so obstajale socialne in materialne razlike.

Med kmečkim prebivalstvom je bila »opremljena« postelja še v 19. stoletju vredna pravo premoženje, zato je bila pomemben kazalec socialnega položaja. Redno se je pojavljala v bali premožnejših deklet, medtem ko v zapuščinskih inventarjih manj premožnih kmetov, umrlih kmalu po poroki v prvi polovici 19. stoletja, postelje pogosto ne zasledimo. Premožno kmečko prebivalstvo, to so bili posestniki, je premoglo več postelj, ki niso imele zgolj slamnjače. Po drugi strani pa so si revnejši prebivalci podeželja pri pripravi ležišča pomagali na različne načine. Zaradi nedosegljivosti postelj so pogosto spali kar na klopih ali tramovih, postavljenih okoli zidanega ognjišča.⁷⁶ Ivan Simčič iz Dolnjega Cerovega, po drugi strani, pa je imel v eni sobi dve ter v drugi sobi eno kožo, ki je služila kot ležišče.⁷⁷ Drugi so si slamnjače, polnjene z dostopnimi materiali, položili kar na tla. Otroci so spali na tleh – pozimi okoli ognjišča.⁷⁸ Podobno je bilo s številnimi služabniki, ki so glede na hierarhijo in opremljenost graščine spali v postelji ali pa tudi ne.

⁷⁶ Gomiršek, *Gospodarska, socialna*, str. 299.

⁷⁷ ASG, Giudizio distrettuale del circondario di Gorizia, Anteatti del Giudizio distrettuale di Quisca, Ventilazioni ereditarie, b. 85, inv. 315.

⁷⁸ Gomiršek, *Gospodarska, socialna*, str. 299.

OBLAČILA, NAMENJENA SPANJU

Spalna garderoba v 18. stoletju ni bila zgolj funkcionalni element oblačilne kulture, temveč tudi pomemben izraz prestiža, elegancije in družbene identitete. Razkrivala je materialno premožnost lastnika ter njegovo skrb za urejenost in samopodobo tudi v okviru zasebnosti.⁷⁹ Hkrati je bila povezana z novimi konceptualizacijami telesa in higiene, ki so poudarjale pomen čiste ga perila ter rednega menjavanja oblačil. Spalna oblačila so med počitkom vpijala pot in nečistoče s kože ter obenem zagotavljala dodatno toplotno zaščito, s čimer so odražala tako praktične kot zdravstvene vidike vsakdanje kulture.

V zapuščinskih inventarjih plemstva je spalna garderoba razmeroma redko popisana, kar pa ne pomeni, da je niso uporabljali. Ker je bila del zasebnega luksuza, osebne higiene in družbenega statusa, je mogoče sklepati, da so bila ta oblačila pogosto obrabljena, bodisi zaradi redne rabe bodisi zaradi bolezni, zato jih ob smrti niso vedno popisali. Pri posameznikih, pri katerih se spalna oblačila vendarle pojavijo v inventarjih, gre običajno za večje število kosov. Spalne srajce so zabeležene v zapuščinskih inventarjih Klorinde Aurore in Karla Antona Strassolda, nočne čepice pa pri Klorindi Aurori, Karlu Antonu in Jožefi Strassoldo. Klorinda Aurora Strassoldo je ob smrti posedovala 19 nočnih srajc »iz različnih materialov« in šest nočnih čepic,⁸⁰ Jožefa 19 nočnih čepic,⁸¹ Karel Anton pa deset platnenih nočnih srajc ter deset iz nezabeleženega materiala. Tudi

⁷⁹ Spanje in spalnice so se iz skupnih, pogosto javnih prostorov postopoma razvili v globoko zaseben in individualiziran prostor, kakršnega poznamo danes. Michelle Perrot v delu *The Bedroom* posteljo ter materialno kulturo spalnice obravnava ne zgolj kot materialne priče določenega obdobja, temveč predvsem kot nosilke družbenega, kulturnega in simbolnega pomena.

⁸⁰ ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Clorinda Aurora Strassoldo, 1798, b. 136, f. 320.

⁸¹ ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Gioseffa Strassoldo, 1808, b. 158, f. 346.

njegovih deset nočnih čepic je bilo izdelanih iz platna.⁸²

Kot prevladujoč material se pojavlja predvsem laneno platno, ki je zaradi mehkobe, zračnosti in preprostega vzdrževanja zagotavljalo udobje pri spanju. Med drugimi materiali je bil verjetno zastopan tudi bombaž, ki je imel podobne lastnosti in je v tem času veljal za cenjeno tkanino. Spalna garderoba je tako presegala zgolj uporabno vrednost in delovala kot pokazatelj družbenega položaja ter kulturne rafiniranosti posameznika.

Pomemben element spalne kulture so bili tudi posteljni grelci, namenjeni ogrevanju postelje in zaščiti pred mrazom. V južni in srednji Evropi so se med višjimi družbenimi sloji uveljavili predvsem v 17. in 18. stoletju, medtem ko so jih v hladnejših severnih regijah uporabljali že nekoliko prej zaradi ostrejših zim in omejenih možnosti ogrevanja. Grelci so bili navadno izdelani iz medenine ali drugih kovin ter napolnjeni z vročo vodo ali žerjavico. V obravnavanih inventarjih so omenjeni medeninast grelec (*scaldaletto*) v lasti grofice Klorinde Aurore,⁸³ štirje bakreni grelci, ki jih je v Villanovi in Renčah posedoval Rajmund Strassoldo, ter bakreni grelec Franca Strassolda. Ti primeri kažejo na razširjeno uporabo kovinskih posteljnih grelcev med premožnejšimi sloji, čeprav ni mogoče izključiti drugih načinov ogrevanja postelj. Na goriškem podeželju so si postelje ogrevali tudi s segretim kosi razbite strešne opeke, zaviti v blago.

ZAKLJUČEK

Postelje so bile v preteklosti simbol blagostanja, zato so jih v zapuščinskih inventarjih pogosto navajali ločeno ter razvrščene od najdragocenejših do najcenejših. Zlasti dražje so popisane dokaj podrobno skupaj z žimnicami, slamnjačami, blazinami, blazinicami, pernicami, odejami, posteljnino z zavesami in drugim okrasjem. Zapuščinski inventarji nam tako omogočajo vpogled v njihovo podobo in sestavo. Postelje in posteljna oprema pripadnikov družine Strassoldo so odražale njihov okus, družbeni položaj in finančno stanje. Iz virov je razvidno, da so se v njihovih domovanjih pojavljale tako preproste postelje, sestavljene iz desk, položenih na lesene trikotne podstavke, namenjene služinčadi, kot tudi velike razkošne postelje z baldahinom – »z nebom«, kakršne so praviloma pripadale hišnemu gospodarju in gospodarici. Postelje, posteljnina in spal-

na garderoba niso bile le del vsakdanje oblačilne in bivalne prakse, temveč tudi pomemben element oblikovanja družbene identitete ter kulturne samoprezentacije. Kot predmeti materialne kulture so presegale zgolj svojo uporabno funkcijo: s kakovostjo materialov so izražale ekonomski kapital in kulturno rafiniranost posameznika ter v kontekstu postopnega uveljavljanja zasebnosti kot družbene vrednote postajale del intimnega prostora, ki večini prebivalstva ni bil dostopen.

IZJAVA O DOSTOPNOSTI PODATKOV

Podatki, na katerih temelji ta članek, so na voljo v članku oziroma dosegljivi prek citirane bibliografije.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ASG – Archivio di stato di Gorizia

Giudizio distrettuale del circondario di Gorizia, Anteatti del Giudizio distrettuale di Quisca, Ventilazioni ereditarie.

Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie.

LITERATURA

Baš, Angelos: Pohištvo na Podčetrtkovem gospostvu v 18. stoletju. *Slovenski etnograf* 10, 1957, str. 49–60.

Boerio, Giuseppe: *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Premiata tipografia di Giovanni Cecchini edit, 1856.

Cantarutti, Novella in Gri, Gian Paolo in Gri, Pier Giorgio: *Antichi costumi friulani*. Gorizia: Editrice goriziana, 1988.

Ciceri, Luigi: Gli antichi arredi del Castello di Gorizia. *Sot la nape* 11, 1959, št. 4, str. 1–14.

D'Orlandi, Lea in Perusini, Gaetano: *Antichi costumi friulani*. Gorizia: Editrice goriziana, 1988.

Czoernig, Carlo: *Gorizia: »La Nizza austriaca«*. Knj. 1. Il territorio di Gorizia e Gradisca. Gorizia: Cassa di risparmio, cop. 1987.

Dibie, Pascal: *Etnologija spalnice*. Ljubljana: *cf, 1999.

Edwards, Clive: *Encyclopedia of furnishing textiles, floor-coverings and home furnishing practices: 1200–1950*. Burlington: Lund Humphries, 2007.

Forrest, Tim: *Starinsko pohištvo: ilustrirani vodnik po slogovnem pohištvu*. Ljubljana: DZS, 1997.

Geromet, Giorgio in Alberti, Renata: *Gorizia 1001–2001: nobiltà della contea: palazzi, castelli e ville a Gorizia, in Friuli e in Slovenia: 80 famiglie di sangue blu*. 2. zv. Monfalcone: Edizioni della Laguna, 1999.

Gomiršek, Tanja: Bivanjska kultura jugovzhodnih Brd v predmarčni dobi. *Kronika* 61, 2013, št. 2, str. 273–286.

Gomiršek, Tanja: *Gospodarska, socialna in kulturna zgodovina kmečkih družin v Goriških brdih v predmarčni*

82 ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Carlo Antonio Strassoldo, 1795, b. 129, f. 313.

83 ASG, Tribunale civico provinciale, Ventilazioni ereditarie, Clorinda Aurora Strassoldo, 1798, b. 136, f. 320.

- dobi (območje Kojškega, Števerjana in sosednjih vasi) (doktorska disertacija). Koper, 2016.
- Gomiršek, Tanja: Grof Sigismund Attems (1708–1758) v luči zapuščinskega inventarja. *Kronika*, 72, 2024, št. 3, str. 503–518. DOI: <https://doi.org/10.56420/kronika.72.3.06>
- Klatt, Erich in Himmelheber, Georg: *Die Konstruktion alter Möbel: Form und Technik im Wandel der Stilarten: Truhen, Schränke, Kommoden...* Stuttgart: J. Hoffmann, cop. 1961.
- Kreisel, Heinrich: *Die Kunst des deutschen Möbels: Möbel und Vertäfelungen des deutschen Sprachraums von den Anfängen bis zum Jugendstil*. Zv. 2: Spätbarock und Rokoko. München: C. H. Beck, cop. 1970.
- Lozar Štamcar, Maja: Grad kot plemiško bivališče. *Kronika* 60, 2012, št. 3 (Iz zgodovine slovenskih gradov), str. 509–524.
- Lozar Štamcar, Maja: Nekdanja pohištvena oprema na Turjaškem gradu. *Grad Turjak* (ur. Miha Preinfalk, Mija Oter Gorenčič, Renata Komič Marn). Ljubljana: Založba ZRC, 2020, str. 497–529 (Castellologica Slovenica, 2). DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610504344>
- Lozar Štamcar, Maja: Pohištvo 18. stoletja na gradu Strmol. *Kronika* 54, 2006, št. 2 (Iz zgodovine gradu Strmol na Gorenjskem), str. 275–284.
- Lozar Štamcar, Maja: Stanovanjska oprema dvorca Tuštanj v prvi polovici 18. stoletja. *Kronika* 57, 2009, št. 2 (Iz zgodovine gradu Tuštanj pri Moravčah), str. 315–324.
- Lozar Štamcar, Maja: Stanovanjska oprema gradu Grm v 18. stoletju. *Rast* 16, 2005, št. 6, str. 593–597.
- Lozar Štamcar, Maja: Stanovanjsko udobje v 17. stoletju na Slovenskem. *Theatrum vitae et mortis humanae: razprave* (ur. Maja Lozar Štamcar in Maja Žvanut). Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2002, str. 91–129.
- Lust und Leid: barocke Kunst, barocker Alltag: Steirische Landesausstellung 1992* (ur. Ileana Schwarzkogler). Graz: Verlag für Sammler, 1992.
- Miotti, Tito: *Il mobile friulano*. Milano: Görlich Editore S. p. A, 1975.
- Muznik, Anton: *Goriško podnebje*. Ljubljana: Inštitut za zgodovino medicine Medicinske fakultete: Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije, 2000.
- Palaić, Tina: Dolga zgodovina pridelovanja bombaža. *Belo zlato: zgodbe o bombažu* (ur. Tina Palaić). Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2023.
- Panjek, Aleksander: Odprta vrata domačije Škapin: primerjava bivanjske kulture v Tomaju v letih 1621 in 1796. *Tomajci: slovenska zgodovina v malem* (16.–20. stoletje) (ur. Aleksander Panjek). Koper: Založba Univerze na Primorskem, 2025, str. 183–211. DOI: [10.26493/978-961-293-552-8.183-211](https://doi.org/10.26493/978-961-293-552-8.183-211)
- Perrot, Michelle: *The bedroom: an intimate history*. New Haven: Yale University Press, 2018.
- Razkošje na podeželju: pohištvo v Ptujem gradu* (ur. Tatjana Štefanič). Ptuj: Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož, 2014.
- Sandgruber, Roman: *Die Anfänge der Konsumgesellschaft: Konsumgüterverbrauch, Lebensstandard und Alltagskultur in Österreich im 18. und 19. Jahrhundert*. Wien: Verlag für Geschichte und Politik, 1982.
- Sarti, Raffaella: *Europe at home: family and material culture: 1500–1800*. New Haven; London: Yale University Press, 2002.
- Segalen, Martine: *Fifteen generations of Bretons: kinship and society in Lower Brittany 1720–1980*. New York, Cambridge, Port Chester, Sydney: Cambridge University Press, Paris: Editions de la Maison des Sciences de l'Homme, 1991.
- Slovenski etnološki leksikon* (ur. Angelos Baš). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007.
- Studen, Andrej: Svetovi socialne neenakosti spalnic in spanja: k zgodovini postelje na Slovenskem v 19. in 20. stoletju. V: Dibie, Pascal: *Etnologija spalnice*. Ljubljana: *cf, 1999, str. 291–340.
- Štefanič, Tatjana: *Razkošje na podeželju: pohištvo v ptujem gradu*. Ptuj: Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož, 2014.
- Šteh, Bogdan: *Zapuščinski inventarji kranjskega plemstva s konca 18. stoletja kot zgodovinski vir* (magistrsko delo). Ljubljana, 2010.
- Štuhec, Marko: Plemstvo in plemiška bivalna kultura v kranjskih mestih v prvi polovici 18. stoletja. *Mestne elite v srednjem in zgodnjem novem veku med Alpami, Jadranom in Panonsko nižino* (ur. Janez Mlinar in Bojan Balkovec). Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2011, str. 355–385.
- Štuhec, Marko: *Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren: plemiški zapuščinski inventarji 17. stoletja kot zgodovinski vir*. Ljubljana: ŠKUC: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995.
- Witt-Döring, Christian: Fra Nord e Sud. Abitare a Gorizia nel Settecento. *Abitare il Settecento* (ur. Raffaella Sgubin). Gorizia: Musei Provinciali, 2008, str. 22–55.
- Žvanut, Maja: *Od viteza do gospoda*. Ljubljana: Viharnik: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1994.

SPLETNE STRANI

Fran SSKJ:

<https://fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/3575480/pazder>

SUMMARY

Beds and Bedding in the Probate Inventories of the Strassoldo Noble Family

The article discusses the probate inventories of the deceased members of the Strassoldo family from the second half of the eighteenth and early nineteenth centuries. The analysis focuses on beds and bedding, which are generally presented under a separate heading in the material examined and itemized in more detail than usual. In some other noble probate inventories, beds and bedding are itemized as movable property by individual rooms and without additional description provided. Notable differences among the beds listed reflect the social status of their respective users, i.e., the nobility, servants or other residents of the castle, such as priests. The highest-appraised beds in the probate inventories of the Counts of Strassoldo reached the value of 50 gulden. The Strassoldos' residences housed a wide variety of beds, ranging from simple beds made of planks and wooden triangular bases, folding beds, box-beds, and beds with wooden frames to large and luxurious canopy beds.

The term "bed set", appearing in both peasant and some noble probate inventories, denoted a bed with all the elements necessary for sleeping. Based on the inventories analysed, a bed set in the County of Gorizia and Gradisca consisted of a frame or a base, a straw tick, a mattress, a pillow, a quilt, and a bed cover. A bed set typically comprised a straw tick, one to three mattresses, between one and two pillows (sometimes including smaller ones), between one and two quilts, and one or more bed covers. A straw tick and a pillow were the standard elements, whereas the rest of the components and their quality varied, depending on their user's social status. A luxurious bed set characteristically featured a quality frame with a canopy and curtains, a straw tick, two mattresses, at least two pillows, one or more silk quilts, and a suitable bedspread. Sheets and pillow covers were made of fine linen, often decorated with lace. Servants' beds were more modest, featuring fewer elements and cheaper materials, such as felted wool blankets. Beds and bedding surpassed their utilitarian function as elements of material culture. With the selection of materials, the quality of fabric, bedframe construction, mattress filling, and the number of bedding items, they reflected their users' economic capital and cultural status or prestige.

